

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)
της 10ης Σεπτεμβρίου 2009*

Στην υπόθεση C-97/08 P,

με αντικείμενο αίτηση αναιρέσεως δυνάμει του άρθρου 56 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, που ασκήθηκε στις 27 Φεβρουαρίου 2008,

Akzo Nobel NV, με έδρα το Arnhem (Κάτω Χώρες),

Akzo Nobel Nederland BV, με έδρα το Arnhem,

Akzo Nobel Chemicals International BV, με έδρα το Amersfoort (Κάτω Χώρες),

Akzo Nobel Chemicals BV, με έδρα το Amersfoort,

Akzo Nobel Functional Chemicals BV, με έδρα το Amersfoort,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

εκπροσωπούμενες από τους C. Swaak, M. van der Woude και M. Mollica, avocats,

αναιρεσεΐουσες,

όπου ο έτερος διάδικος είναι

η **Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**, εκπροσωπούμενη από τους X. Lewis και F. Castillo de la Torre, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής πρωτοδίκως,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Rosas, πρόεδρο τμήματος, J. N. Cunha Rodrigues, J. Klučka, P. Lindh και A. Arabadjiev (εισηγητή), δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: R. Grass

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 23ης Απριλίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- ¹ Με την υπό κρίση αίτηση αναίρεσεως, οι Akzo Nobel NV (στο εξής: Akzo Nobel), Akzo Nobel Nederland BV (στο εξής: Akzo Nobel Nederland), Akzo Nobel Chemicals International BV (στο εξής: Akzo Nobel Chemicals International), Akzo Nobel Chemicals BV (στο εξής: Akzo Nobel Chemicals) και Akzo Nobel Functional Chemicals BV (στο εξής: Akzo Nobel Functional Chemicals) ζητούν από το Δικαστήριο να αναιρέσει την απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 12ης Δεκεμβρίου 2007, T-112/05, Akzo Nobel κλ.π. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2007, σ. II-5049, στο εξής: αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση), με την οποία απορρίφθηκε η προσφυγή τους με αίτημα την ακύρωση της αποφάσεως 2005/566/ΕΚ της Επιτροπής, της 9ης Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με διαδικασία δυνάμει του άρθρου 81 της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ (υπόθεση C.37.533 — Χλωριούχος χολίνη) (ΕΕ 2005, L 190, σ. 22, στο εξής: επίδικη απόφαση).
- ² Με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προσήψε στους αποδέκτες μια ενιαία και διαρκή παράβαση του άρθρου 81, παράγραφος 1, ΕΚ και, από 1ης Ιανουαρίου 1994, του άρθρου 53, παράγραφος 1, της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3).

Το κοινοτικό νομικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων [81] και [82] της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25), ορίζει:

«Η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους χιλίων μέχρις ενός εκατομμυρίου λογιστικών μονάδων, ή και ποσό μεγαλύτερο από αυτό μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση, όταν εκ προθέσεως ή εξ αμελείας:

- α) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου [81], παράγραφος 1, ή του άρθρου [82] της Συνθήκης, ή

[...]».

- 4 Το άρθρο 23, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2002, για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που προβλέπονται στα άρθρα 81 και 82 της Συνθήκης (ΕΕ 2003, L 1, σ. 1), ορίζει:

«Η Επιτροπή δύναται με απόφασή της να επιβάλει σε επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμα, σε περίπτωση που αυτές, εκ προθέσεως ή εξ αμελείας:

- α) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 81 ή του άρθρου 82 της Συνθήκης, ή

[...]

Για καθεμία από τις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην παράβαση, το πρόστιμο δεν υπερβαίνει το 10 % του συνολικού κύκλου εργασιών κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος.

[...]»

Το ιστορικό της διαφοράς

- 5 Σύμφωνα με τις διαπιστώσεις της Επιτροπής, στις οποίες αναφέρεται το Πρωτοδικείο με την αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση, το ιστορικό της διαφοράς έχει ως εξής.
- 6 Η Επιτροπή, κατόπιν της εκ μέρους ενός Αμερικανού παραγωγού υποβολής, τον Απρίλιο του 1999, αιτήματος για μέτρα επιείκειας, κίνησε έρευνα στον τομέα της χλωριούχου χολίνης σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία κάλυψε μια περίοδο από το 1992 μέχρι τα τέλη του 1998.
- 7 Η χλωριούχος χολίνη ανήκει στην ομάδα των υδροδιαλυτών βιταμινών συμπλέγματος Β (βιταμίνη Β4). Χρησιμοποιείται κυρίως στη βιομηχανία ζωοτροφών ως πρόσθετο διατροφής. Εκτός των παραγωγών, η αγορά της χλωριούχου χολίνης αφορά, αφενός,

τις μεταποιητικές επιχειρήσεις, που αγοράζουν το προϊόν από τους παραγωγούς σε υγρή μορφή και το μεταποιούν σε χλωριούχο χολίνη με έκδοχο είτε για λογαριασμό του παραγωγού είτε για δικό τους λογαριασμό, και, αφετέρου, τις επιχειρήσεις εμπορικής διανομής.

- 8 Οι αναιρεσείουσες είναι πέντε εταιρίες που ανήκουν στον όμιλο Akzo Nobel και καταλέγονται μεταξύ των παραγωγών χλωριούχου χολίνης. Κατά την περίοδο που καλύπτει η έρευνα της Επιτροπής, η Akzo Nobel, μητρική εταιρία του ομίλου, κατείχε, άμεσα ή έμμεσα, το 100 % του κεφαλαίου των λοιπών αναιρεσειουσών. Συγκεκριμένα, η Akzo Nobel κατείχε το 100 % του κεφαλαίου των θυγατρικών της Akzo Nobel Nederland και Akzo Nobel Chemicals International. Η Akzo Nobel Nederland κατείχε το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής της Akzo Nobel Chemicals, η οποία με τη σειρά της κατείχε το σύνολο του κεφαλαίου της Akzo Nobel Functional Chemicals.
- 9 Ο ενοποιημένος παγκόσμιος κύκλος εργασιών που δηλώθηκε από την Akzo Nobel το 2003, που είναι το οικονομικό έτος που προηγείται της επίδικης αποφάσεως της Επιτροπής, ανήλθε σε 13 δισεκατομμύρια ευρώ.
- 10 Όσον αφορά τον Ενιαίο Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ), μια σύμπραξη τέθηκε σε εφαρμογή σε δύο διαφορετικά μεν αλλά στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους επίπεδα, ήτοι σε παγκόσμιο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.
- 11 Σε παγκόσμιο επίπεδο, διάφορες βορειοαμερικανικές και ευρωπαϊκές εταιρίες, μεταξύ των οποίων οι αναιρεσείουσες, μετείχαν σε δραστηριότητες αντίθετες προς τους κανόνες του ανταγωνισμού μεταξύ του Ιουνίου του 1992 και του Απριλίου του 1994. Στις συσκέψεις περί εφαρμογής της συμπράξεως σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η οποία διήρκεσε από τον Μάρτιο του 1994 μέχρι τον Οκτώβριο του 1998, μετείχαν μόνον οι ευρωπαϊκές εταιρίες, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονταν οι αναιρεσείουσες.
- 12 Κατά την Επιτροπή, οι συμφωνίες σε παγκόσμιο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο έπρεπε να θεωρηθούν ως μια ενιαία, πολυσχιδής και διαρκής παράβαση αφωρώσα τον ΕΟΧ, στην

οποία μετέσχαν οι Βορειοαμερικανοί παραγωγοί για ορισμένο χρόνο και οι Ευρωπαίοι παραγωγοί για το σύνολο της περιόδου την οποία κάλυπτε η έρευνα.

- 13 Στις 9 Δεκεμβρίου 2004, η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση. Με το άρθρο 1 της αποφάσεως αυτής, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι πολλές επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων οι αναιρεσείουσες, είχαν παραβεί το άρθρο 81, παράγραφος 1, ΕΚ και το άρθρο 53 της Συμφωνίας περί του ΕΟΧ μετέχοντας σε ένα σύνολο συμφωνιών και εναρμονισμένων πρακτικών σχετικά με τον καθορισμό των τιμών και την κατανομή των αγορών, καθώς και σε εναρμονισμένες ενέργειες σε βάρος των ανταγωνιστών στον τομέα της χλωριούχου χολίνης εντός του ΕΟΧ.
- 14 Όσον αφορά τον όμιλο Akzo Nobel, η Επιτροπή αποφάσισε να απευθύνει την επίδικη απόφαση από κοινού και αλληλεγγύως σε όλες τις αναιρεσείουσες. Η Akzo Nobel Nederland, η Akzo Nobel Chemicals International και η Akzo Nobel Chemicals, ή οι εταιρίες στα δικαιώματα των οποίων είχαν υπεισέλθει οι επιχειρήσεις αυτές, είχαν άμεση συμμετοχή στην παράβαση. Η Akzo Nobel Functional Chemicals συστάθηκε ως θυγατρική της Akzo Nobel Chemicals τον Ιούνιο του 1999. Επομένως, η Επιτροπή θεώρησε ότι η Akzo Nobel Functional Chemicals ήταν η κατά νόμο διάδοχος της μητρικής της εταιρίας όσον αφορά τις περισσότερες από τις δραστηριότητες στον τομέα της χλωριούχου χολίνης που ασκούσε προηγουμένως η μητρική εταιρία, οπότε έπρεπε να είναι, επίσης, αποδέκτης της επίδικης αποφάσεως.
- 15 Όσον αφορά, ειδικότερα, την Akzo Nobel, η Επιτροπή θεώρησε ότι αποτελεί μια οικονομική ενότητα με τα λοιπά νομικά πρόσωπα του ομίλου Akzo Nobel που είναι αποδέκτες της επίδικης αποφάσεως και ότι η εν λόγω οικονομική ενότητα είναι αυτή που μετέσχε στη σύμπραξη. Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η εν λόγω εταιρία ήταν σε θέση να ασκεί και, όντως άσκησε, αποφασιστική επιρροή επί της εμπορικής πολιτικής των θυγατρικών της, των οποίων κατείχε το σύνολο του κεφαλαίου, άμεσα ή έμμεσα. Επομένως, η Επιτροπή συνήγαγε ότι οι θυγατρικές της Akzo Nobel δεν είχαν εμπορική αυτονομία, πράγμα το οποίο την οδήγησε να απευθύνει την επίδικη απόφαση στην εταιρία αυτή, παρά το γεγονός ότι δεν είχε μετάσχει ατομικά στη σύμπραξη.

- 16 Η Επιτροπή έκρινε ότι η έλλειψη αυτόνομης εμπορικής πολιτικής των ασκουσών παραγωγική δραστηριότητα εταιριών ή των εμπορικών μονάδων του ομίλου Akzo Nobel αποδεικνύεται, επίσης, από τα έγγραφα που προσκόμισε η Akzo Nobel κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας.
- 17 Στηριζόμενη στο μερίδιο αγοράς του συνόλου των αναιρεσειουσών και, ιδίως, στο στοιχείο που αναφέρθηκε στη σκέψη 9, η Επιτροπή, με το άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως, επέβαλε στις αναιρεσειούσες, από κοινού και αλληλεγγύως, πρόστιμο 20,99 εκατομμυρίων ευρώ για τις παραβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως.

Η προσφυγή ενώπιον του Πρωτοδικείου και η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση

- 18 Προς στήριξη της προσφυγής τους ενώπιον του Πρωτοδικείου με αίτημα την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, οι αναιρεσειούσες προέβαλαν τρεις λόγους.
- 19 Η Επιτροπή υποστήριξε ότι η εν λόγω προσφυγή ήταν απαράδεκτη, λόγω του ότι, κατά την άποψή της, δεν είχε ασκηθεί σύμφωνα με τα άρθρα 21 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και 44 του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, ή προφανώς αβάσιμη, όσον αφορά την Akzo Nobel Nederland, την Akzo Nobel Chemicals International και την Akzo Nobel Chemicals, δεδομένου ότι η προσφυγή αυτή, που έπρεπε να αναλυθεί σε πέντε ατομικές προσφυγές, δεν περιελάμβανε λόγους ικανούς να δικαιολογήσουν την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως κατά το μέρος που αυτή καταλόγιζε ευθύνη στις ως άνω εταιρίες ή που καθόριζε το ποσό του εις βάρος τους προστίμου. Επικουρικώς, η Επιτροπή υποστήριξε ότι, για τους ίδιους λόγους, ήταν προφανές ότι οι θυγατρικές της Akzo Nobel εταιρίες δεν είχαν έννομο συμφέρον προς άσκηση προσφυγής με αίτημα την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως, παρά το γεγονός ότι ήταν αποδέκτες αυτής.

- 20 Με τις σκέψεις 31 και 32 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε την ένσταση απαραδέκτου της Επιτροπής.
- 21 Από απόψεως ουσίας, ο πρώτος λόγος ακυρώσεως που προέβαλαν οι αναιρεσεύουσες στηριζόταν στο ότι εσφαλμένα η Akzo Nobel, εταιρία holding του ομίλου η οποία κατέχει, άμεσα ή έμμεσα, το 100 % του κεφαλαίου των θυγατρικών της, θεωρήθηκε αλληλεγγύως υπεύθυνη.
- 22 Οι αναιρεσεύουσες υποστήριξαν ότι η αποφασιστική επιρροή που πρέπει να ασκεί μια μητρική εταιρία προκειμένου να της καταλογιστεί ευθύνη για τις ενέργειες της θυγατρικής της πρέπει να αφορά τη *stricto sensu* εμπορική πολιτική αυτής.
- 23 Επομένως, η Επιτροπή έπρεπε να αποδείξει, πρώτον, τη δυνατότητα της μητρικής εταιρίας να ασκεί διευθυντική εξουσία μέχρι σημείου να στερεί τη θυγατρική από κάθε αυτονομία όσον αφορά το περιθώριο της εμπορικής δράσεώς της και, δεύτερον, ότι η μητρική εταιρία πράγματι άσκησε την εξουσία αυτή.
- 24 Από την κοινοτική νομολογία προκύπτει ότι μια κατά 100 % θυγατρική μπορεί να θεωρείται ότι εφαρμόζει τις οδηγίες που της έδωσε η μητρική της εταιρία. Υπό τις συνθήκες αυτές, για να είναι υποχρεωμένη η Επιτροπή να θεωρήσει ως υπεύθυνη, σε μια τέτοια περίπτωση, μόνον τη θυγατρική, πρέπει η επιχείρηση αυτή να καθορίζει σε μεγάλο βαθμό η ίδια την εμπορική πολιτική της. Όταν αποδεικνύεται κάτι τέτοιο, εναπόκειται και πάλι στην Επιτροπή να αποδείξει ότι η μητρική εταιρία πράγματι άσκησε αποφασιστική επιρροή σε μια συγκεκριμένη περίπτωση.
- 25 Από αυτό προκύπτει ότι η ενιαία οργανωτική δομή μιας ομάδας εταιριών, όπως αυτή του ομίλου Akzo Nobel, δεν αρκεί, αυτή καθαυτή, για να καταστήσει περιττή την απόδειξη της ουσιαστικής εμπλοκής της μητρικής εταιρίας.

26 Οι αναιρεσεύουσες θεωρούσαν ότι είχαν αποδείξει ότι οι θυγατρικές της Akzo Nobel καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό οι ίδιες την εμπορική πολιτική τους και ότι είχαν, έτσι, ανατρέψει το τεκμήριο του οποίου απολαύει η Επιτροπή. Θεωρούσαν ότι η Επιτροπή όφειλε να αποδείξει ότι η Akzo Nobel είχε ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της εμπορικής πολιτικής των λοιπών αναιρεσειουσών εταιριών. Όμως, λαμβανομένου υπόψη ότι τα στοιχεία, πλην εκείνων της κατοχής του συνόλου του κεφαλαίου, στα οποία στηρίχθηκε η Επιτροπή, προκειμένου να θεωρήσει την Akzo Nobel ως από κοινού και αλληλεγγύως υπεύθυνη για την παράβαση, είτε δεν ασκούν επιρροή είτε είναι εσφαλμένα, η Επιτροπή δεν ανταποκρίθηκε στη σχετική υποχρέωση.

27 Όσον αφορά τον πρώτο λόγο ακυρώσεως τον οποίο προέβαλαν οι αναιρεσεύουσες προς στήριξη των προσφυγών τους, το Πρωτοδικείο εξέτασε, καταρχάς, το ζήτημα της δυνατότητας καταλογισμού στη μητρική εταιρία της παραβατικής συμπεριφοράς της θυγατρικής της, αποφαίνόμενο ως εξής:

«57 Πρέπει να υπομνησθεί καταρχάς ότι ο όρος “επιχείρηση” υπό την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ περιλαμβάνει οικονομικές οντότητες που συνίστανται καθεμία σε μια ενιαία οργάνωση προσωπικών, υλικών και αϋλών στοιχείων, τα οποία έχουν ταχθεί στη διαρκή επιδίωξη ορισμένου οικονομικού σκοπού, η οποία οργάνωση δύναται να συντελέσει στη διάπραξη παραβάσεως προβλεπομένης από τη διάταξη αυτή (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Μαρτίου 2002, T-9/99, HFB κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. II-1487, σκέψη 54 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

58 Επομένως, αυτό το οποίο παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει μian απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμα σε μητρική εταιρία ενός ομίλου εταιριών δεν είναι η εκ μέρους της μητρικής παρακίνηση της θυγατρικής της να διαπράξει παράβαση ούτε, κατά μείζονα λόγο, η εμπλοκή της πρώτης στην παράβαση, αλλά το γεγονός ότι αυτές αποτελούν μία και μόνη επιχείρηση υπό την προαναφερθείσα έννοια. Πράγματι, πρέπει να υπομνησθεί ότι το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού δέχεται ότι διάφορες εταιρίες που ανήκουν στον ίδιο όμιλο αποτελούν οικονομική ενότητα και, επομένως, μία επιχείρηση, κατά την έννοια των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ, εάν οι εν λόγω εταιρίες δεν προσδιορίζουν κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά τους στην αγορά (απόφαση του Πρωτοδικείου της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, T-203/01, Michelin κατά Επιτροπής, Συλλογή 2003, σ. II-4071, σκέψη 290).

- 59 Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, για την εφαρμογή και εκτέλεση των αποφάσεων της Επιτροπής στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, είναι απαραίτητος ο προσδιορισμός μιας οντότητας διαθέτουσας νομική προσωπικότητα, η οποία θα είναι ο αποδέκτης της οικείας απόφασεως (βλ., επ' αυτού, απόφαση του Πρωτοδικείου της 20ής Απριλίου 1999, T-305/94 έως T-307/94, T-313/94 έως T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94, *Limburgse Vinyl Maatschappij κ.λπ. κατά Επιτροπής*, λεγόμενη PVC II, Συλλογή 1999, σ. II-931, σκέψη 978).
- 60 Στην ειδική περίπτωση στην οποία μια μητρική εταιρία κατέχει το 100% του κεφαλαίου της θυγατρικής που διέπραξε παράβαση, υφίσταται ένα μαχητό τεκμήριο ότι η εν λόγω μητρική εταιρία ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της (βλ., επ' αυτού, απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 1983, 107/82, *AEG[-Telefunken]* κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3151, σκέψη 50, και απόφαση PVC II, σκέψη 59 ανωτέρω, σκέψεις 961 και 984) και ότι, επομένως, οι εταιρίες αυτές αποτελούν μία και μόνη επιχείρηση υπό την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ (απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουνίου 2005, T-71/03, T-74/03, T-87/03 και T-91/03, *Tokai Carbon κ.λπ. κατά Επιτροπής*, [...] σκέψη 59). Επομένως, εναπόκειται στη μητρική εταιρία που αμφισβητεί ενώπιον του κοινοτικού δικαστή απόφαση της Επιτροπής περί επιβολής προστίμου για ενέργειες της θυγατρικής της να κλονίσει το τεκμήριο αυτό, προσκομίζοντας στοιχεία που να αποδεικνύουν την αυτονομία της θυγατρικής (απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Σεπτεμβρίου 2006, T-314/01, *Avebe κατά Επιτροπής*, Συλλογή 2006, σ. II-3085, σκέψη 136 βλ. επίσης, επ' αυτού, απόφαση του Δικαστηρίου της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-286/98 P, *Stora Kopparbergs Bergslags* κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-9925, στο εξής: απόφαση *Stora*, σκέψη 29).
- 61 Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, ναι μεν το Δικαστήριο, στις σκέψεις 28 και 29 της αποφάσεως *Stora*, σκέψη 60 ανωτέρω, έκανε λόγο, πέραν της κατοχής του 100% του κεφαλαίου της θυγατρικής, και για άλλες περιστάσεις, όπως είναι η μη αμφισβήτηση της επιρροής που ασκεί η μητρική εταιρία επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής της και η κοινή εκπροσώπηση των δύο εταιριών κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, το Δικαστήριο όμως παρέθεσε τις περιστάσεις αυτές μόνον προκειμένου να εκθέσει το σύνολο των στοιχείων επί των οποίων το Πρωτοδικείο είχε στηρίξει τη συλλογιστική του, για να συναγάγει ότι αυτή δεν βασιζόταν αποκλειστικά στην κατοχή του συνόλου του κεφαλαίου της θυγατρικής από τη μητρική εταιρία. Επομένως, το γεγονός ότι το Δικαστήριο επιβεβαίωσε την εκτίμηση του Πρωτοδικείου στην ως άνω υπόθεση δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια να τροποποιήσει την αρχή την οποία θέτει η σκέψη 50 της αποφάσεως *AEG[-Telefunken]* κατά Επιτροπής, σκέψη 60 ανωτέρω.

- 62 Υπό τις συνθήκες αυτές, αρκεί να αποδείξει η Επιτροπή ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου μιας θυγατρικής προκειμένου να συναχθεί ότι η μητρική ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής. Στη συνέχεια, η Επιτροπή θα είναι σε θέση να θεωρήσει τη μητρική εταιρία συνυπεύθυνη για την καταβολή του επιβληθέντος στη θυγατρική προστίμου, εκτός αν η πρώτη αυτή εταιρία αποδείξει ότι, κατ' ουσίαν, η θυγατρική της δεν ακολουθεί τις οδηγίες της και, επομένως, ενεργεί αυτοτελώς στην αγορά.
- 63 Στο πλαίσιο των προκαταρκτικών αυτών παρατηρήσεων, πρέπει επίσης να εξεταστεί το κύριο επιχείρημα που προβάλλουν οι προσφεύγουσες με τα υπομνήματά τους, κατά το οποίο η τεκμαιρόμενη επιρροή της μητρικής εταιρίας λόγω της κατοχής του συνόλου του κεφαλαίου της θυγατρικής της αφορά τη *stricto sensu* εμπορική πολιτική της εταιρίας αυτής [...]. Κατά τις προσφεύγουσες, στην πολιτική αυτή υπάγονται, για παράδειγμα, η στρατηγική διανομής και οι τιμές. Επομένως, σύμφωνα με το επιχείρημα αυτό, η μητρική εταιρία μπορεί να ανατρέψει το τεκμήριο αποδεικνύοντας ότι η θυγατρική είναι αυτή που χειρίζεται τις συγκεκριμένες αυτές πτυχές της εμπορικής πολιτικής της χωρίς να λαμβάνει σχετικές οδηγίες.
- 64 Πρέπει να σημειωθεί συναφώς ότι, στο πλαίσιο της αναλύσεως της υπάρξεως μιας ενιαίας οικονομικής οντότητας αποτελούμενης από διάφορες εταιρίες μέλη ενός ομίλου, ο κοινοτικός δικαστής εξετάζει αν η μητρική εταιρία μπορούσε να επηρεάσει την πολιτική τιμών (βλ., επ' αυτού, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, 48/69, [Imperial Chemical Industries] κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 99, σκέψη 137, και 52/69, Geigy κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 189, σκέψη 45), τις δραστηριότητες παραγωγής και διανομής (βλ., επ' αυτού, απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Μαρτίου 1974, 6/73 και 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano και Commercial Solvents κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1974, σ. 113, σκέψεις 37 και 39 έως 41), τους στόχους πωλήσεων, τα περιθώρια μικτού κέρδους, τα έξοδα πωλήσεως, το “cash flow”, τα αποθέματα και το marketing (απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Ιανουαρίου 1995, T-102/92, Viho κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-17, σκέψη 48). Εντούτοις, από τα στοιχεία αυτά δεν μπορεί να συναχθεί ότι μόνον αυτές οι πτυχές εμπίπτουν στην έννοια της εμπορικής πολιτικής μιας θυγατρικής για την εφαρμογή των άρθρων 81 ΕΚ και 82 ΕΚ έναντι της μητρικής της εταιρίας.
- 65 Αντιθέτως, από τη νομολογία αυτή, σε συνδυασμό με τις παρατηρήσεις που περιλαμβάνονται στις σκέψεις 57 και 58 ανωτέρω, προκύπτει ότι εναπόκειται στη μητρική εταιρία να υποβάλει στην εκτίμηση του Πρωτοδικείου κάθε στοιχείο σχετικό με τις οργανωτικές, οικονομικές και νομικές σχέσεις μεταξύ της

θυγατρικής και της ίδιας τις οποίες θεωρεί ικανές να αποδείξουν ότι οι εταιρίες αυτές δεν αποτελούν μια ενιαία οικονομική οντότητα. Από αυτό προκύπτει επίσης ότι, κατά την εκτίμησή του, το Πρωτοδικείο πρέπει να λαμβάνει υπόψη το σύνολο των στοιχείων που προσκομίζουν οι διάδικοι, ο χαρακτήρας και η σημασία των οποίων μπορούν να ποικίλλουν ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε υποθέσεως.

66 Με βάση αυτές τις παρατηρήσεις πρέπει να εξακριβωθεί αν η Akzo Nobel και οι θυγατρικές της που ήταν αποδέκτες της [επίδικης αποφάσεως] αποτελούν μια ενιαία οικονομική οντότητα.»

28 Το Πρωτοδικείο εξέτασε, έτσι, στις σκέψεις 67 έως 85 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, τα διάφορα στοιχεία της δικογραφίας και αποφάνθηκε ότι οι αναιρεσείουσες δεν κατόρθωσαν να ανατρέψουν το τεκμήριο κατά το οποίο η μητρική εταιρία Akzo Nobel, η οποία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου των θυγατρικών της που είναι αποδέκτες της επίδικης αποφάσεως, ασκούσε αποφασιστική επιρροή επί της πολιτικής των τελευταίων. Με βάση τα ανωτέρω κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Akzo Nobel, από κοινού με τις λοιπές αναιρεσείουσες, συνιστούσε μία επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ, χωρίς να απαιτείται να εξακριβωθεί αν η μητρική εταιρία άσκησε επιρροή στη συμπεριφορά τους, και απέρριψε τον πρώτο λόγο ακυρώσεως που προέβαλαν οι αναιρεσείουσες προς στήριξη της προσφυγής τους.

29 Το Πρωτοδικείο απέρριψε με τις σκέψεις 90 και 91, καθώς και με τις σκέψεις 94 έως 96, αντιστοίχως, της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως τον δεύτερο και τον τρίτο λόγο ακυρώσεως, που αντλούνται, αντιστοίχως, από παράβαση του άρθρου 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003, καθόσον το ύψος του προστίμου υπερβαίνει το 10 % του κύκλου εργασιών της Akzo Nobel Functional Chemicals το 2003, και από παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, όσον αφορά την αλληλέγγυα ευθύνη της Akzo Nobel. Με τη σκέψη 97 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, το Πρωτοδικείο απέρριψε, έτσι, στο σύνολό της την προσφυγή της οποίας επελήφθη.

Αιτήματα των διαδίκων

30 Με την αίτηση αναίρεσεως, οι ανααιρεσείουσες ζητούν από το Δικαστήριο:

- να αναιρέσει την ανααιρεσιβαλλόμενη απόφαση, κατά το μέτρο που απέρριψε τον ισχυρισμό που στηρίζεται στο ότι εσφαλμένα η Akzo Nobel θεωρήθηκε από κοινού και αλληλεγγύως υπεύθυνη,

- να ακυρώσει την επίδικη απόφαση, κατά το μέτρο που καταλογίζει στην Akzo Nobel την ευθύνη της παραβάσεως, και

- να καταδικάσει την Επιτροπή στο σύνολο των δικαστικών εξόδων τόσο της πρωτόδικης όσο και της ανααιρετικής διαδικασίας, κατά το μέτρο που αφορούν τον προβαλλόμενο με την υπό κρίση αίτηση αναίρεσεως λόγο.

31 Η Επιτροπή ζητεί την απόρριψη της αιτήσεως αναίρεσεως και την καταδίκη των ανααιρεσιουσών στα δικαστικά έξοδα.

Επί της αιτήσεως αναιρέσεως

Επί του παραδεκτού

Ως προς το έννομο συμφέρον των αναιρεσειουσών πλην της Akzo Nobel

- ³² Η Επιτροπή υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι, στο μέτρο που ο μοναδικός λόγος της αιτήσεως αναιρέσεως αφορά αποκλειστικά την ευθύνη της Akzo Nobel, μόνον αυτή έχει έννομο συμφέρον για την εξαφάνιση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Η αίτηση αναιρέσεως είναι απαράδεκτη ως προς τις λοιπές αναιρεσείουσες, δεδομένου ότι η ευθύνη τους ή το επιβληθέν σε βάρος τους πρόστιμο δεν αμφισβητούνται.
- ³³ Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η ύπαρξη εννόμου συμφέροντος του προσφεύγοντος προς άσκηση αναιρέσεως προϋποθέτει ότι η αναίρεση μπορεί, με το αποτέλεσμα που θα επιτύχει, να ωφελήσει τον διάδικο που την άσκησε (βλ., υπό την έννοια αυτή, διάταξη της 8ης Απριλίου 2008, C-503/07 P, Saint-Gobain Glass Deutschland κατά Επιτροπής, Συλλογή 2008, σ. I-2217, σκέψη 48 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- ³⁴ Εν προκειμένω, η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση επιβεβαίωσε την επίδικη απόφαση που υποχρεώνει τις αναιρεσείουσες στην από κοινού και εις ολόκληρον καταβολή του επιβαλλόμενου από την Επιτροπή προστίμου των 20,99 εκατομμυρίων ευρώ. Κατά συνέπεια, η Akzo Nobel Nederland, η Akzo Nobel Chemicals International, η Akzo Nobel Chemicals και η Akzo Nobel Functional Chemicals έχουν έννομο συμφέρον να επιτύχουν την εξαφάνιση της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως (βλ., κατ' αναλογία, διάταξη του Πρωτοδικείου της 2ας Αυγούστου 2001, T-111/01 R, Saxonia Edelmetalle κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-2335, σκέψη 17).
- ³⁵ Συγκεκριμένα, αν η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση εξαφανισθεί κατά το μέρος που αφορά την ευθύνη της Akzo Nobel, η κατάσταση των θυγατρικών της θα μεταβληθεί, ιδίως, υπό το πρίσμα των συνεπειών που απορρέουν από τους κανόνες της εις ολόκληρον ευθύνης.

36 Συνεπώς, είναι απορριπτέα η ένσταση απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή όσον αφορά το έννομο συμφέρον της Akzo Nobel Nederland, της Akzo Nobel Chemicals International, της Akzo Nobel Chemicals και της Akzo Nobel Functional Chemicals.

Ως προς την ύπαρξη νέου ισχυρισμού προβαλλόμενου για πρώτη φορά κατ' αναίρεση

37 Η Επιτροπή υποστηρίζει, επίσης, ότι ο μοναδικός λόγος της αιτήσεως αναίρεσεως συνιστά νέο ισχυρισμό, προβαλλόμενο για πρώτη φορά κατ' αναίρεση, και ότι, επομένως, πρέπει να κριθεί अपαράδεκτος, στο μέτρο που περιέχει σημεία τα οποία οι ανααιρεσείουσες δεν προέβαλαν ενώπιον του Πρωτοδικείου. Συγκεκριμένα, με τον λόγο αυτόν, οι ανααιρεσείουσες αμφισβήτησαν την ύπαρξη του τεκμηρίου κατά το οποίο μια μητρική εταιρία μπορεί να θεωρηθεί ότι ασκεί αποφασιστική επιρροή σε κάποια θυγατρική όταν κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της δεύτερης, ενώ, ενώπιον του Πρωτοδικείου, όχι μόνον ουδέποτε αμφισβήτησαν την ύπαρξη του τεκμηρίου αυτού, αλλά αναγνώρισαν, επιχειρώντας να το ανατρέψουν, ότι αυτό είχε εφαρμογή εν προκειμένω. Ομοίως απαράδεκτοι πρέπει να θεωρηθούν οι ισχυρισμοί των ανααιρεσειουσών όσον αφορά το αντικείμενο της δραστηριότητας της θυγατρικής, επί του οποίου η μητρική εταιρία ασκεί καθοριστική επιρροή.

38 Σύμφωνα με το άρθρο 118 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το άρθρο 42, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού, που απαγορεύει καταρχήν την προβολή νέων ισχυρισμών κατά τη διάρκεια της δίκης, εφαρμόζεται στην ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία που έχει ως αντικείμενο αναίρεση κατ' αποφάσεως του Πρωτοδικείου. Έτσι, όταν έχει ασκηθεί αναίρεση, η αρμοδιότητα του Δικαστηρίου περιορίζεται στον έλεγχο της εκτίμησης από το Πρωτοδικείο των ισχυρισμών που συζητήθηκαν ενώπιόν του (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2007, C-229/05 P, ΡΚΚ και ΚΝΚ κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2007, σ. I-439, σκέψη 61). Πράγματι, αν οι διάδικοι είχαν τη δυνατότητα να προβάλουν για πρώτη φορά ενώπιον του Δικαστηρίου ισχυρισμό που δεν είχαν προβάλει ενώπιον του Πρωτοδικείου, θα μπορούσαν να υποβάλουν στην κρίση του Δικαστηρίου διαφορά με περιεχόμενο ευρύτερο της διαφοράς που εκδίκασε

το Πρωτοδικείο (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2005, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P έως C-208/02 P και C-213/02 P, Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2005, σ. I-5425, σκέψη 165).

39 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι αναιρεσείουσες προέβαλαν ενώπιον του Πρωτοδικείου ένα λόγο που στηρίζεται στο ότι εσφαλμένα η Akzo Nobel θεωρήθηκε αλληλεγγύως υπεύθυνη, στο πλαίσιο του οποίου υποστήριξαν ότι η Akzo Nobel δεν είχε ασκήσει αποφασιστική επιρροή επί της εμπορικής συμπεριφοράς των θυγατρικών της και ότι δεν αποτελούσε μία οικονομική ενότητα με αυτές. Επομένως, τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι αναιρεσείουσες ενώπιον του Πρωτοδικείου όσον αφορά το τεκμήριο ότι μια μητρική εταιρία ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της θυγατρικής, στην περίπτωση που κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής, θα πρέπει να θεωρηθούν ως ανάπτυξη του ως άνω λόγου. Συγκεκριμένα, στο μέτρο που τα επιχειρήματα αυτά και τα επιχειρήματα που αφορούν το αντικείμενο της δραστηριότητας της θυγατρικής, επί του οποίου η μητρική εταιρία ασκεί καθοριστική επιρροή, συνιστούν πρόσθετα επιχειρήματα για την εφαρμογή των κανόνων περί καταλογισμού στην Akzo Nobel της συμπεριφοράς των θυγατρικών της, οι αναιρεσείουσες δεν τροποποίησαν το αντικείμενο της ενώπιον του Πρωτοδικείου διαφοράς.

40 Κατά συνέπεια, η αίτηση αναιρέσεως είναι παραδεκτή.

Επί της ουσίας

41 Με τον μοναδικό λόγο αναιρέσεως που επικαλούνται προς στήριξη της αιτήσεώς τους, οι αναιρεσείουσες υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο, απορρίπτοντας τον ισχυρισμό περί εσφαλμένου καταλογισμού στην Akzo Nobel της ευθύνης για την παράβαση, προέβη σε εσφαλμένη εφαρμογή της κατά τα άρθρα 81 ΕΚ και 23, παράγραφος 2, του κανονισμού 1/2003 έννοιας της «επιχειρήσεως». Ο λόγος αυτός περιλαμβάνει δύο διαφορετικά σκέλη.

Επί του πρώτου σκέλους του μοναδικού λόγου αναιρέσεως, που στηρίζεται στον εσφαλμένο ορισμό του βάρους απόδειξης που φέρει η Επιτροπή όσον αφορά την έλλειψη αυτονομίας της θυγατρικής

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 42 Οι αναιρεσεύουσες υποστηρίζουν ότι το Πρωτοδικείο εφάρμοσε εσφαλμένο νομικό κριτήριο προκειμένου να καθορίσει αν οι θυγατρικές της Akzo Nobel ενεργούσαν ή όχι κατά τρόπο αυτόνομο στην αγορά.
- 43 Κατά τις αναιρεσεύουσες, στην Επιτροπή εναπόκειται, κατά κανόνα, να αποδείξει ότι η μητρική εταιρία πράγματι άσκησε αποφασιστική εμπορική επιρροή επί της θυγατρικής της. Πάντως, προκειμένου να διευκολύνει την απόδειξη, το Δικαστήριο έχει θεσπίσει ένα μαχητό τεκμήριο.
- 44 Με την προπαρατεθείσα απόφαση Stora, το Δικαστήριο ρητώς διευκρίνισε ότι η κατοχή του 100 % του κεφαλαίου μιας θυγατρικής δεν αρκεί αφεαυτής για να θεμελιώσει την ευθύνη της μητρικής εταιρίας, αν αμφισβητείται ότι η μητρική εταιρία άσκησε καθοριστική επιρροή επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής της. Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο ακολούθησε, έτσι, το σκεπτικό του γενικού εισαγγελέα J. Mischö, που παρατίθεται στο σημείο 48 των προτάσεων του στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η ως άνω απόφαση, κατά το οποίο, μολονότι το βάρος που φέρει η Επιτροπή να αποδείξει ότι η μητρική εταιρία άσκησε όντως αποφασιστική επιρροή στη συμπεριφορά της θυγατρικής της καθίσταται ελαφρότερο στην περίπτωση κατοχής του 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής, εντούτοις, εξακολουθεί να είναι απαραίτητο ένα πρόσθετο στοιχείο σχετικά με τον βαθμό συμμετοχής, μπορεί όμως αυτό να συνίσταται σε ενδείξεις.
- 45 Επομένως, το τεκμήριο περί του ότι η θυγατρική δεν ενήργησε κατά τρόπο αυτόνομο στην αγορά θεμελιώνεται στην κατοχή από τη μητρική εταιρία του συνόλου του κεφαλαίου της θυγατρικής, σε συνδυασμό με την ύπαρξη πρόσθετων ενδείξεων. Η Επιτροπή δεν μπορεί, έτσι, να αποφύγει το βάρος αποδείξεως το οποίο φέρει, επικαλούμενη απλώς και μόνον ότι η μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής. Οφείλει να παράσχει και άλλες ενδείξεις από τις οποίες να αποδεικνύεται ότι η μητρική εταιρία ασκεί πράγματι αποφασιστική επιρροή επί της

θυγατρικής της. Το Πρωτοδικείο, κρίνοντας ότι αρκεί η Επιτροπή να αποδείξει ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου μιας θυγατρικής, προκειμένου να συναχθεί ότι η μητρική εταιρία ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής, παραβίασε την αρχή αυτή.

⁴⁶ Επιπροσθέτως, σε δύο άλλες αποφάσεις και, συγκεκριμένα, στις αποφάσεις της 15ης Σεπτεμβρίου 2005, T-325/01, DaimlerChrysler κατά Επιτροπής (Συλλογή 2005, σ. II-3319) και της 26ης Απριλίου 2007, T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 και T-136/02, Bolloré κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 2007, σ. II-947), το Πρωτοδικείο εφάρμοσε ορθά την παρατεθείσα στην προηγούμενη σκέψη αρχή, κρίνοντας ότι, μολονότι το στοιχείο σχετικά με την κατοχή του συνόλου του κεφαλαίου της θυγατρικής συνιστά σοβαρή ένδειξη ότι η μητρική εταιρία επηρεάζει αποφασιστικά τη συμπεριφορά της θυγατρικής αυτής στην αγορά, εντούτοις, μόνον αυτό το στοιχείο δεν αρκεί για να καταλογιστεί η ευθύνη της συμπεριφοράς της θυγατρικής στη μητρική εταιρία, αλλά χρειάζεται και ένα πρόσθετο στοιχείο σχετικά με το ποσοστό συμμετοχής, το οποίο μπορεί, όμως, να συνίσταται σε ενδείξεις.

⁴⁷ Οι αναιρεσείουσες προσάπτουν, επίσης, στο Πρωτοδικείο ότι ελάφρυνε το βάρος αποδείξεως που φέρει η Επιτροπή και ότι υιοθέτησε μια αντίληψη περί αυτού του βάρους αποδείξεως η οποία προσβάλλει τα δικαιώματα άμυνας. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή όφειλε να παράσχει τα στοιχεία που οι αναιρεσείουσες θεωρούν ως πρόσθετες ενδείξεις, κατά την έννοια που αποδίδουν στην απόφαση Stora, στο στάδιο της ανακοίνωσης των αιτιάσεων και όχι απλώς στο στάδιο της απόφασεως. Εντούτοις, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η Επιτροπή στήριξε την πρόθεσή της να θεωρήσει από κοινού και αλληλεγγύως υπεύθυνη την Akzo Nobel αποκλειστικά στο γεγονός ότι αυτή κατείχε το 100 % του κεφαλαίου των εταιριών που συμμετείχαν στην παράβαση. Αντιθέτως, η Επιτροπή στήριξε την επίδικη απόφαση και σε υποτιθέμενες πρόσθετες ενδείξεις, υπό την έννοια της απόφασεως Stora, τις οποίες κατασκεύασε τεχνητώς, παραμορφώνοντας στοιχεία τα οποία οι αναιρεσείουσες είχαν επικαλεσθεί με την απάντησή τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

⁴⁸ Τέλος, οι αναιρεσείουσες επικρίνουν τη σκέψη 62 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασεως, με την οποία το Πρωτοδικείο, κρίνοντας ότι, προς ανατροπή του επίμαχου τεκμηρίου, πρέπει η μητρική εταιρία να αποδείξει ότι, κατ' ουσίαν, η

θυγατρική δεν ακολουθεί τις οδηγίες της, υιοθέτησε μία λύση η οποία καταλήγει να επιτρέπει την ανατροπή του τεκμηρίου αυτού μόνο στην περίπτωση που η μητρική εταιρία έχει παράσχει οδηγίες.

- 49 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι μια θυγατρική εταιρία έχει χωριστή νομική προσωπικότητα από τη μητρική δεν αρκεί για να αποκλειστεί η δυνατότητα να καταλογιστεί η συμπεριφορά της στη μητρική εταιρία, ιδίως όταν η θυγατρική δεν καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά εφαρμόζει, κυρίως, τις οδηγίες της μητρικής εταιρίας. Όταν η μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής, είναι περιττό να εξετάζεται αν αυτή έκανε πράγματι χρήση της εξουσίας ασκήσεως αποφασιστικής επιρροής επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής της.
- 50 Το Δικαστήριο δεν αμφισβήτησε με την απόφαση Stora την αρχή αυτή. Δέχθηκε ότι, οσάκις η μητρική εταιρία συμμετέχει στη θυγατρική κατά 100 %, τεκμαίρεται ότι έκανε χρήση της εξουσίας ασκήσεως επιρροής επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της. Κατά την Επιτροπή, μολονότι το Δικαστήριο έκρινε, με τη σκέψη 29 της αποφάσεως Stora, ότι είναι θεμιτό το Πρωτοδικείο να στηρίζεται στο τεκμήριο αυτό, οσάκις, ιδίως, διαπιστώνει ότι στη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας η μητρική εταιρία εμφανίστηκε ως ο μοναδικός συνομιλητής της Επιτροπής όσον αφορά το ζήτημα της οικείας παραβάσεως, πάντως, το Δικαστήριο αναφέρθηκε στο στοιχείο αυτό επικουρικώς, ως πρόσθετο στοιχείο που συνηγορεί υπέρ του καταλογισμού της παραβάσεως στη μητρική εταιρία.
- 51 Το Πρωτοδικείο εφάρμοσε το εν λόγω τεκμήριο σε σειρά αποφάσεων, παραπέμποντας στην προπαρατεθείσα απόφαση Stora, χωρίς να εξαρτήσει την εφαρμογή του κριτηρίου από την παροχή πρόσθετων ενδείξεων. Οι προπαρατεθείσες αποφάσεις DaimlerChrysler κατά Επιτροπής και Bolloré κ.λπ. κατά Επιτροπής δεν θέτουν υπό αμφισβήτηση την εφαρμογή του εν λόγω τεκμηρίου. Συγκεκριμένα, στις αποφάσεις αυτές, το Πρωτοδικείο δεν διέκρινε την έννοια του ελέγχου επί της θυγατρικής από την έννοια της ασκήσεως του ελέγχου αυτού η οποία και μόνον τεκμαίρεται, οσάκις η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου της θυγατρικής. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο εξέτασε τις πρόσθετες ενδείξεις κατά την ανάλυση των αποδεικτικών στοιχείων που προσκομίστηκαν προς ανατροπή του τεκμηρίου.

- 52 Όσον αφορά τον ισχυρισμό περί προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας, η Επιτροπή φρονεί ότι η ύπαρξη τεκμηρίων είναι συνήθης στο δίκαιο του ανταγωνισμού. Ανακοινώνοντας στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση ότι προτίθεται να στηριχθεί σε κάποιο τεκμήριο, η Επιτροπή παρέχει στην εν λόγω επιχείρηση την ευκαιρία να διατυπώσει τις απόψεις της ως προς το ζήτημα αυτό και να προσκομίσει κάθε στοιχείο δυνάμενο να στηρίξει τη θέση της. Δεδομένου ότι η επιχείρηση είναι αυτή που διαθέτει όλες τις σχετικές με την εσωτερική λειτουργία της πληροφορίες, αυτή η κατανομή του βάρους αποδείξεως είναι απόλυτα εύλογη.
- 53 Όσον αφορά την επίκριση της σκέψεως 62 της αναιρεσιβαλλομένης απόφασεως, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι στηρίζεται σε εσφαλμένη κατανόηση μιας φράσεως, απομονωμένης από το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται. Το Πρωτοδικείο εννοούσε ότι μια θυγατρική αποτελεί αυτοτελή οικονομική οντότητα, όταν δεν ακολουθεί τις οδηγίες της μητρικής εταιρίας. Αυτό συμβαίνει είτε διότι καμία οδηγία δεν δίδεται είτε διότι οι οδηγίες δεν ακολουθούνται.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 54 Καταρχάς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού αφορά τις δραστηριότητες των επιχειρήσεων (απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P και C-219/00 P, Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. I-123, σκέψη 59) και ότι η έννοια της επιχειρήσεως καλύπτει κάθε φορέα ο οποίος ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος που τον διέπει και του τρόπου χρηματοδοτήσεώς του (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Dansk Rørindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 112 της 10ης Ιανουαρίου 2006, C-222/04, Cassa di Risparmio di Firenze κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-289, σκέψη 107, καθώς και της 11ης Ιουλίου 2006, C-205/03 P, FENIN κατά Επιτροπής, Συλλογή 2006, σ. I-6295, σκέψη 25).
- 55 Το Δικαστήριο έχει διευκρινίσει, επίσης, ότι ο όρος επιχείρηση, εντασσόμενος στο ίδιο πλαίσιο, πρέπει να νοείται ως οικονομική οντότητα, έστω και αν από νομική άποψη η οικονομική αυτή οντότητα αποτελείται από περισσότερα φυσικά ή νομικά πρόσωπα (απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2006, C-217/05, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio, Συλλογή 2006, σ. I-11987, σκέψη 40).

- 56 Οσάκις αυτός ο φορέας παραβιάζει τους κανόνες του ανταγωνισμού, ευθύνεται, κατά την αρχή της προσωπικής ευθύνης, για την παράβαση αυτή (βλ., επ' αυτού, αποφάσεις της 8ης Ιουλίου 1999, C-49/92 P, Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, Συλλογή 1999, σ. I-4125, σκέψη 145, και της 16ης Νοεμβρίου 2000, C-279/98 P, Cascades κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-9693, σκέψη 78, καθώς και της 11ης Δεκεμβρίου 2007, C-280/06, ETI κ.λπ., Συλλογή 2007, σ. I-10893, σκέψη 39).
- 57 Η παράβαση του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού πρέπει να καταλογίζεται, κατά τρόπο μη επιδεχόμενο αμφισβήτηση, σε ένα νομικό πρόσωπο στο οποίο πρόκειται ενδεχομένως να επιβληθούν πρόστιμα και η ανακοίνωση των αιτιάσεων πρέπει να απευθύνεται προς αυτό (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις Aalborg Portland κ.λπ. κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 60, και της 3ης Σεπτεμβρίου 2009, C-322/07 P, C-327/07 P και C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 38). Η ανακοίνωση των αιτιάσεων πρέπει, επίσης, να αναφέρει την ιδιότητα υπό την οποία το πρόσωπο αυτό θεωρείται υπόλογο για τις πράξεις περί των οποίων πρόκειται.
- 58 Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η συμπεριφορά μιας θυγατρικής εταιρίας μπορεί να καταλογισθεί στη μητρική εταιρία, ιδίως, όταν η θυγατρική, μολονότι έχει χωριστή νομική προσωπικότητα, δεν καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά εφαρμόζει, κυρίως, τις οδηγίες της μητρικής εταιρίας (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψεις 132 και 133, Geigy κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 44, της 21ης Φεβρουαρίου 1973, 6/72, Euroemballage και Continental Can κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 445, σκέψη 15, καθώς και Stora, σκέψη 26), ενόψει, ιδίως, των υφισταμένων μεταξύ των δύο αυτών νομικών οντοτήτων οικονομικών, οργανωτικών και νομικών σχέσεων (βλ., κατ' αναλογία, προπαρατεθείσες αποφάσεις Dansk Røringindustri κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 117, καθώς και ETI κ.λπ., σκέψη 49).
- 59 Συγκεκριμένα, αυτό συμβαίνει διότι, σε μια τέτοια περίπτωση, η μητρική και η θυγατρική εταιρία συναποτελούν τμήμα της ίδιας οικονομικής οντότητας και, επομένως, συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας, στις σκέψεις 54 και 55 ανωτέρω, νομολογίας. Συνεπώς, το γεγονός ότι η μητρική και η θυγατρική εταιρία συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση κατά την έννοια του άρθρου 81 ΕΚ παρέχει τη δυνατότητα στην Επιτροπή να απευθύνει μια απόφαση περί επιβολής προστίμου στη μητρική εταιρία, χωρίς να απαιτείται να αποδείξει την εμπλοκή της εταιρίας αυτής στην παράβαση.

- 60 Στην ειδική περίπτωση στην οποία μια μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής που διέπραξε παράβαση των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, αφενός, η μητρική εταιρία μπορεί να ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Imperial Chemical Industries κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψεις 136 και 137) και, αφετέρου, υφίσταται μαχητό τεκμήριο ότι η εν λόγω μητρική εταιρία ασκεί όντως αποφασιστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της (βλ., υπό την έννοια αυτή, προπαρατεθείσες αποφάσεις AEG-Telefunken κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 50, και Stora, σκέψη 29).
- 61 Υπό τις συνθήκες αυτές, αρκεί να αποδείξει η Επιτροπή ότι η μητρική εταιρία κατέχει το σύνολο του κεφαλαίου μιας θυγατρικής προκειμένου να συναχθεί ότι η μητρική ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής. Στη συνέχεια, η Επιτροπή θα είναι σε θέση να θεωρήσει τη μητρική εταιρία συνυπεύθυνη για την καταβολή του επιβληθέντος στη θυγατρική προστίμου, εκτός αν η μητρική εταιρία, στην οποία απόκειται να ανατρέψει αυτό το τεκμήριο, αποδείξει ότι, κατ' ουσίαν, η θυγατρική της ενεργεί αυτοτελώς στην αγορά (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση Stora, σκέψη 29).
- 62 Όπως ορθά επισήμανε το Πρωτοδικείο στη σκέψη 61 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, ναί μεν το Δικαστήριο, στις σκέψεις 28 και 29 της αποφάσεως Stora, έκανε λόγο, πέραν της κατοχής του 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής, και για άλλες περιστάσεις, όπως είναι η μη αμφισβήτηση της επιρροής που ασκεί η μητρική εταιρία επί της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής της και η κοινή εκπροσώπηση των δύο εταιριών κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, το Δικαστήριο όμως παρέθεσε τις περιστάσεις αυτές μόνον προκειμένου να εκθέσει το σύνολο των στοιχείων επί των οποίων το Πρωτοδικείο στήριξε τη συλλογιστική του και όχι για να εξαρτήσει την εφαρμογή του τεκμηρίου, περί του οποίου γίνεται λόγος στη σκέψη 60 ανωτέρω, από την παροχή πρόσθετων ενδείξεων όσον αφορά την εκ μέρους της μητρικής εταιρίας πραγματική άσκηση επιρροής.
- 63 Από το σύνολο των παρατηρήσεων αυτών προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο κρίνοντας ότι, όταν μια μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής που διέπραξε παράβαση, υφίσταται μαχητό τεκμήριο ότι η εν λόγω μητρική εταιρία ασκεί αποφασιστική επιρροή επί της συμπεριφοράς της θυγατρικής της.

- 64 Κατά συνέπεια, στο μέτρο που η Επιτροπή δεν είχε υποχρέωση, όσον αφορά τον καταλογισμό της παραβάσεως, να προσκομίσει, στο στάδιο της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, άλλα στοιχεία πλην των στοιχείων από τα οποία αποδεικνύεται η εκ μέρους της μητρικής εταιρίας κατοχή του κεφαλαίου των θυγατρικών της, το επιχείρημα των αναιρεσειουσών περί προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας είναι απορριπτέο.
- 65 Όσον αφορά την επίκριση της σκέψεως 62 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αρκεί να υπομνησθεί ότι από τη σκέψη αυτή ουδόλως συνάγεται ότι το Πρωτοδικείο περιόρισε τη δυνατότητα ανατροπής του τεκμηρίου, περί του οποίου γίνεται λόγος στη σκέψη 60 ανωτέρω, μόνο στην περίπτωση στην οποία έχουν δοθεί οδηγιές από τη μητρική εταιρία. Αντιθέτως, από τις σκέψεις 60 και 65 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο υιοθέτησε συναφώς μια σχετικώς ευρεία άποψη, κρίνοντας, ιδίως, ότι εναπόκειται στη μητρική εταιρία να υποβάλει στην εκτίμηση του Πρωτοδικείου κάθε στοιχείο σχετικό με τις οργανωτικές, οικονομικές και νομικές σχέσεις μεταξύ της ίδιας και της θυγατρικής της, δυνάμενο να αποδείξει ότι οι εταιρίες αυτές δεν συνιστούν μία ενιαία οικονομική οντότητα.
- 66 Επομένως, το πρώτο σκέλος του μοναδικού λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν οι αναιρεσειούσες προς στήριξη της αιτήσεώς τους πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμο.

Επί του δεύτερου σκέλους του μοναδικού λόγου αναιρέσεως, που στηρίζεται στον εσφαλμένο ορισμό της έννοιας της εμπορικής πολιτικής της θυγατρικής

— Επιχειρήματα των διαδίκων

- 67 Κατά τις αναιρεσειούσες, το Πρωτοδικείο εσφαλμένως έκρινε ότι στην εμπορική πολιτική της θυγατρικής εταιρίας, επί της οποίας η μητρική ασκεί καθοριστική επιρροή, εμπίπτουν και άλλες πτυχές πλην αυτών που εκτίθενται στη σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως και ότι τα στοιχεία που αφορούν τις οργανωτικές,

οικονομικές και νομικές σχέσεις μεταξύ της μητρικής εταιρίας και της θυγατρικής της είναι ικανά να αποδείξουν την αυτοτέλεια της τελευταίας.

- 68 Η εμπορική πολιτική αφορά τη συμπεριφορά μιας επιχειρήσεως στην αγορά και περιορίζεται σε ό,τι αφορά την παραγωγή των προϊόντων και την παροχή των υπηρεσιών που αυτή διαθέτει στους καταναλωτές, σύμφωνα με ορισμένες προϋποθέσεις, σε συγκεκριμένο έδαφος και σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Δεν περιλαμβάνει άλλες πτυχές.
- 69 Κατά τις αναιρεσείουσες, επέκταση της εννοίας της εμπορικής πολιτικής σε στοιχεία πέραν της συμπεριφοράς της θυγατρικής στην αγορά θα ισοδυναμούσε με τη θέσπιση συστήματος αντικειμενικής ευθύνης, το οποίο θα ήταν αντίθετο προς την καθιερούμενη από τη νομολογία του Δικαστηρίου αρχή της προσωπικής ευθύνης.
- 70 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι το αν θα γίνει δεκτός ένας ευρύς ή ένας στενός ορισμός της έννοιας της εμπορικής πολιτικής στερείται σημασίας υπό το πρίσμα του προσδιορισμού του αν υφίσταται μια ενιαία επιχείρηση, για τις ανάγκες του οποίου το Δικαστήριο θα ελάμβανε μάλλον υπόψη τους υφιστάμενους μεταξύ των εταιριών οικονομικούς και οργανωτικούς δεσμούς.
- 71 Όσον αφορά το επιχείρημα περί θεσπίσεως ενός συστήματος αντικειμενικής ευθύνης, η Επιτροπή φρονεί ότι η αρχή της αντικειμενικής ευθύνης δεν απαντά στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού, δεδομένου ότι οι αποφάσεις της Επιτροπής δεν καταλογίζουν στις εταιρίες ευθύνη, χωρίς η ευθύνη αυτή να έχει αποδειχθεί. Δεν αντίκειται στην αρχή της προσωπικής ευθύνης ο καταλογισμός ευθύνης σε μητρική εταιρία λόγω ενεργειών μιας θυγατρικής, οσάκις η μητρική εταιρία κατέχει το 100 % του κεφαλαίου της θυγατρικής.

— Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 72 Όπως επισημάνθηκε στη σκέψη 58 ανωτέρω, η συμπεριφορά μιας θυγατρικής εταιρίας μπορεί να καταλογισθεί στη μητρική εταιρία όταν, ιδίως, η θυγατρική, μολονότι έχει χωριστή νομική προσωπικότητα, δεν καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά εφαρμόζει, κυρίως, τις οδηγίες της μητρικής εταιρίας.
- 73 Από τη σκέψη αυτή προκύπτει, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 87 έως 94 των προτάσεών του, ότι η συμπεριφορά της θυγατρικής στην αγορά δεν συνιστά το μοναδικό στοιχείο το οποίο καθιστά δυνατή τη στοιχειοθέτηση της ευθύνης της μητρικής εταιρίας, αλλά ότι αποτελεί απλώς μία από τις ενδείξεις περί της υπάρξεως οικονομικής ενότητας.
- 74 Από τη σκέψη 58 προκύπτει, επίσης, ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί αν μια θυγατρική εταιρία καθορίζει τη συμπεριφορά της στην αγορά κατά τρόπο αυτόνομο, πρέπει να ληφθούν υπόψη όχι μόνον τα στοιχεία που εκτίθενται στη σκέψη 64 της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως, αλλά όλα τα κρίσιμα στοιχεία που αφορούν τις οργανωτικές, οικονομικές και νομικές σχέσεις μεταξύ της θυγατρικής και της μητρικής εταιρίας, τα οποία ενδέχεται να διαφέρουν ανάλογα με την περίπτωση και τα οποία, επομένως, δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εξαντλητικής απαρίθμησης.
- 75 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο δεν υπέπεσε σε πλάνη περί το δίκαιο όσον αφορά τον τομέα στο πλαίσιο του οποίου η μητρική εταιρία ασκεί επιρροή επί της θυγατρικής της.

- 76 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από το επιχείρημα των αναιρεσειουσών περί αντικειμενικής ευθύνης.
- 77 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 56 ανωτέρω, το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού στηρίζεται στην αρχή της προσωπικής ευθύνης της οικονομικής οντότητας που διέπραξε την παράβαση. Αν η μητρική εταιρία αποτελεί τμήμα της οικονομικής αυτής ενότητας η οποία, όπως προαναφέρθηκε στη σκέψη 55, μπορεί να αποτελείται από περισσότερα νομικά πρόσωπα, τότε η μητρική εταιρία θεωρείται αλληλεγγύως υπεύθυνη, για τις παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού, με τα λοιπά νομικά πρόσωπα που αποτελούν την ενότητα αυτή. Συγκεκριμένα, ακόμη και αν η μητρική εταιρία δεν συμμετέχει άμεσα στην παράβαση, ασκεί, στην περίπτωση αυτή, καθοριστική επιρροή επί των θυγατρικών της που συμμετείχαν στην παράβαση. Κατά συνέπεια, στο πλαίσιο αυτό, η ευθύνη της μητρικής εταιρίας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά αντικειμενική ευθύνη.
- 78 Επομένως, το δεύτερο σκέλος του μοναδικού λόγου αναιρέσεως που προέβαλαν οι αναιρεσείουσες προς στήριξη της αιτήσέως τους δεν μπορεί να γίνει δεκτό και, κατ' ακουλουθία, η αίτηση αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί, στο σύνολό της, ως αβάσιμη.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 79 Κατά το άρθρο 69, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, το οποίο έχει εφαρμογή στην αναιρετική διαδικασία δυνάμει του άρθρου 118 του ίδιου κανονισμού, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα. Δεδομένου ότι η Επιτροπή ζήτησε να καταδικαστούν οι αναιρεσείουσες και αυτές ηττήθηκαν, πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την αίτηση αναιρέσεως.

- 2) Καταδικάζει τις Akzo Nobel NV, Akzo Nobel Nederland BV, Akzo Nobel Chemicals International BV, Akzo Nobel Chemicals BV και Akzo Nobel Functional Chemicals BV στα δικαστικά έξοδα της διαδικασίας αναιρέσεως.

(υπογραφές)